

Minister Beel e. a.

De heer **Beel**, Vice-Minister-President, Minister van Binnenlandse Zaken: Mijnheer de Voorzitter! Allereerst wil ik de opvatting, die de geachte afgevaardigde de heer De Vos van Steenwijk heeft gegeven nopens het systeem van herbenoemingen, onderschrijven. Ik ben het met hem eens, dat deze herbenoeming niet een automatisch karakter mag dragen. Het naoorlogse beleid wijst duidelijk uit, dat deze opvatting door de bewindslieden is gedeeld.

Wat betreft de briefwisseling, die inderdaad heeft plaats gevonden tussen de Commissaris van de Koningin in de provincie Utrecht en de Minister van Binnenlandse Zaken de heer Van Boeyen, wil ik opmerken, dat daarin ten behoeve van de heer Grippeling is gevraagd, of er niet een gemakkelijker gemeente zou zijn, waar hij geplaatst zou kunnen worden, omdat de plaatselijke omstandigheden op dat ogenblik in Hoogland nogal moeilijk waren.

Voorts neem ik aan, dat het ontbreken van een regeling, zoals wij nu hebben in artikel 9, Rechtstoestandsregeling van de Burgemeesters, waarbij ter overbrugging een financiële regeling mogelijk is, wellicht in de hand heeft gewerkt, dat genoemd standpunt werd ingenomen, hetwelk ook naar mijn mening onjuist is.

De beraadslaging wordt gesloten.

De conclusie wordt zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Naturalisatie** van Ferdinandus Philippus Beysens; Heinrich Conen; Sergius Dmitriewsky; József Eisenhoffer; Curt Wilhelm Rüdiger Fischer; Zoltán Gurányi; Albert Hanssens; Julius Emil Heinrich Köhler; Ann Frances Piper; Hugo Rosenbusch; Walter Manfred Rosenbusch; Raimund Oskar Rotschild; Schmuël Samuel Rotstein; Frans Vailino-Ravetta; Václav Vaniš; Johannes Wilhelmus Laurentius Veendrick; Anton Weiss; Friedrich Wurthmann; Wilhelmus Deferm; Bernhard Hermann Tjiard Krohne; Elisabeth Carolina Beysens; Willemina Köhler en Hinrich Fritz Wurthmann (2859).

Dit wetsontwerp wordt zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de behandeling van het wetsontwerp **Vaststelling van Hoofdstuk IV (Departement van Justitie) der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1953 (2800)**.

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Diepenhorst**: Mijnheer de Voorzitter! Wie aandachtig de tot dusver gewisselde stukken betreffende het onderhavige begrotingshoofdstuk, alsook de mondelinge beraadslagingen, aan de overzijde van het Binnenhof gevoerd, bestudeerd heeft, zal in de eerste plaats zijn getroffen door het vertrouwen, waarmee men, nagenoeg als regel, de Minister tegemoet treedt. Men zou bijna, ten einde een oorspronkelijk begin te vinden, in de verleiding komen het slot van de redevoering over te nemen, bij de aanvang van dit jaar door de geachte afgevaardigde de heer Brandenburg uitgesproken, naar aanleiding van de Bredase ontsnapping, ware het niet, dat de oprechtheid over de originaliteit moet zegevieren. Uiteraard worden omtrent het beleid van de bewindsman door mijn fractie en mij zonnige verwachtingen gekoesterd. Het door hem ontwikkelde program is veelbelovend. Slaagt de Minister er in, hetgeen hij toezegde, tot stand te brengen, zo kan hij zich met recht een der succesrijkste wetgevers der laatste tientallen jaren noemen, al kan ik me voorstellen, ook zonder aanstonds de forensische psychiatrie als hulpwetenschap op te roepen, dat de Minister zich tot op heden eerder 's Rijks sleutelbewaarder dan 's Rijks wetgever heeft gevoeld.

Diepenhorst

De voornemens van de bewindsman zijn werkelijk aantrekkelijk. Het kan ieder duidelijk zijn, dat de wettelijke regeling der stichting in een lang gevoelde leemte voorziet; dat het mogelijk maken van adoptie op beperkte schaal voor tal van pleegouders wat zal betekenen; dat een deugdelijke bescherming van het dier middels een bijzondere wet in brede kringen tevredenheid zal wekken; dat er, zwartgallige verwachtingen ten spijt, in de gekozen opzet een redelijke kans bestaat voor een te bekwaamere tijd voleindigde herziening van het Burgerlijk Wetboek. Volkomen juist lijkt mij, wat dit laatste betreft, de algemene ministeriële gedragslijn om de Eerste Kamer geen aandeel te geven aan de behandeling der vraagpunten, minder vanwege het te duchten tijdverlies dan uit oorzaak van het staatsrechtelijk karakter, aan dit college eigen. Hoe dit wezen moge, in ieder geval staat hier een omvangrijk werk op stapel, en daarom doet het te aangenamer aan, dat de Minister niet van plan is, het kinderstrafrecht het kind van de rekening te laten worden. Met reden spreekt hij hier van noodzakelijke hervormingen. Ook wie toestemt, dat Nederland zich sedert de kindervetten van 1901 niet over zijn strafrechtpleging ten aanzien van de jeugd behoeft te schamen, zal toestemmen, dat er aan een veelzijdiger samenstel van straffen en maatregelen, dat er aan verandering in procedure en tenuitvoerlegging van het vonnis tegen jeugdige personen behoefte bestaat. Hier en niet in de eerste plaats ter zake van de algemene leerstukken, is optreden van de wetgever nodig.

Er zijn andere onderwerpen, aangaande welke de Minister toezeggingen heeft gedaan. Sedert op 14 Mei 1908 G. A. M. de Bruyn wees op het hoogst bedenkelijke in de ten onzent gebruikelijke uitwerking der bewijzen van goed zedelijk gedrag, heeft men hierover in de juristenwereld nooit meer gezwezen. Gedurende vijf en veertig jaren sleept deze zaak zich nu verder. Is het wonder, dat men ter wegneming van het hier gesignaleerde euvel naar de ongebruikelijkste middelen greep en zelfs de dichterspen opnam, waaraan de even welluidende als veelzeggende regels nu enkele maanden geleden ontvloeiden: „Verwerf u, Excellentie, luister. Doe wat uw voorgangers niet deden. Maak Donker, licht van het verleden”. Ik merk met enige nadruk op, dat het hier een aanhaling betreft en dat het toespreken van de Minister op deze gemeenzame wijze een vrijheid is, die Kamerleden zich niet — tenzij zij als prof. Gerretson ook dichter zijn — kunnen veroorloven. Toch is het veelzeggend, dat onze Nederlandse Staat, die voor zijn burgers het beste wil, tientallen en tientallen van jaren heeft willen volharden in een toestand, die soms een vrij geringe straf deed verkeren in een levenslang merk van maatschappelijke minderwaardigheid, aan de schuldige opgedrukt, en die nodeloze verbittering zaaide in het hart van hen, die dermate wreed getroffen werden door wat zij niet langer als justitie konden beschouwen. Er zijn gemeenten in ons vaderland — het moge de Minister, indien nog nodig, tot de uiterste spoed dwingen — waarbinnen men weigert een bewijs te verstrekken als de bewuste persoon een proces-verbaal, dat niet tot een veroordeling leidde, op zijn naam heeft. In dit verband herinnerde de Minister er vroeger aan, dat het beslist noodzakelijk is, ook aan de kwestie der strafregisters aandacht te besteden. Ik geloof, dat het een pijnlijke herinnering is. Gedekt door ministeriële circulaire en dus voor het oog legaal, worden hieruit veel te overvloedig informaties gegeven, bijv. aan burgemeesters, die, wat ze aldus vernamen, niet voor de gemeentelijke politiezorg, maar voor bij hen aangevraagde bewijzen gebruiken. Zijne Excellentie heeft verleden jaar aan de Tweede Kamer medegedeeld, op „enigszins korte termijn” een voorstel van wet voor deze materie te zullen ontwerpen. Hij heeft in de Memorie van Antwoord, die vorige week is verschenen, deze belofte herhaald. Een Minister, en zeker een Minister van Justitie, verdient onbepaald vertrouwen tot op het bewijs van het tegendeel. Helaas, er zijn enkele donderkopjes aan de onbewolkte horizon der toekomst. De zaak loopt 45 jaar; een voorganger van Zijne Excellentie heeft in 1950 „binnenkort” een wetsontwerp toegezegd. Het was Minister Struycken, maar als ik hier het eerzaam notarisambt

Diepenhorst

noem, zal men mijn — hopelijk geheel misplaatste — vage ongerustheid verstaan.

Bij nog een andere vlek leg ik de vinger, er wederom dankbaar voor, dat uitzicht is geopend op schoonwassing. Vrijwel algemeen is de klacht over te kwistig toegepaste preventieve hechtenis. Het is waar, dat de ten deze door de rechter genomen beslissingen niet regelrecht ter beoordeling staan van de Minister, die alleen kan verklaren dat artikel 64 van het Wetboek van Strafvordering door het openbaar ministerie nauwgezet moet worden toegepast. Zonder bijzondere gevallen uiterst incidenteel te toetsen, kan er echter wel in het algemeen iets over de desbetreffende rechtsontwikkeling worden gezegd. Ze is zeer bepaald niet gunstig. We hebben in 1947 en 1948 de vrij opzienbarende arrestaties van prof. D. Cohen, de heer A. Asscher en dr A. B. de Vries gehad; een wat naamlozer maar niet minder sprekend geval is dat van een tweetal verdachten, die 5½ maand preventief hadden gezeten, toen er vrijspraak werd geconcludeerd op de zitting — zie het „Advocatenblad” van 15 Juni 1951 — of een mij meegedeeld wedervaren van een man, die na een hechtenis van 8½ maand op de terechtzitting in vrijheid werd gesteld, terwijl hij verdacht was van het morrelen aan een deur. Kennelijk zijn maatregelen, zoals er thans ten Departemente worden voorbereid, op hun plaats.

Groot is het getal van hen, die betrokken zijn bij de bewijzen van goed zedelijk gedrag; voor elkeen kan de preventieve hechtenis belangrijk worden. Bij het punt, dat ik nu wens te behandelen, is in de eerste plaats een enkele groep, die der advocaten en procureurs, betrokken. Ook Zijne Excellentie betwist niet, dat de gratis admisse werkelijk om verandering roept. Hoe zou het ook anders, wanneer men de bestaande en zeker niet overdreven klachten overweegt. Vooreerst is daar het bewijs van onvermogen, dat door grote steden — en ook door de gemeente den Haag, wat altijd een twijfelachtige plaats is — te grif wordt gegeven. De toevoeging in artikel 855 Burgerlijke Rechtsvordering: „kan worden verleend”, vindt in feite bijna altijd plaats. Op verscheidene kantoren is de berekening gangbaar, dat 15 pct. voor kantooronkosten verschuldigd zijn, als men eigen zaken door het aanwezig personeel laat bezorgen. Verreweg het grootste percentage der gratis admisse-zaken wordt uitgemaakt door echtscheidingen. Zou men het eigenlijk toekomend honorarium regelmatig stellen op f 350, dan vloeit hieruit voort, dat de gemaakte kosten op ± f 50 kunnen worden begroot. Dit zal soms aan de zeer hoge kant zijn. Maar behalve de posten van porti, telefoon, typeloon, heeft men dan toch bovendien vacaties, conferenties, het maken van conclusies, de comparities en de vergoeding voor de rolwaarnemer. Wat moet er in een advocaat omgaan, die een echtscheiding tot een — volgens zijn cliënt — gelukkig einde heeft gebracht, wanneer hij hoort, dat deze aan elk zijner 7 kinderen een fiets cadeau heeft gedaan ter gelegenheid van de blijde afloop? Aan de raadsman was uiterst welwillend, bij wijze van vriendelijkheid, een kistje sigaren toegezegd, waarvan metterdaad alleen de verwachting in rook opging. Indien men nu een willekeurig arrondissement neemt, dat niet al te groot is, zo blijkt, dat elke advocaat jaarlijks meer dan 11 gratis admisse-zaken, bovendien nog meer dan 16 strafrechtelijke pro deo zaken heeft, welke duidelijk onderbetaald worden. Erger dan deze belasting van de voor de beginnelingen vooral moeilijke advocatuur is het feit, dat de gratis admisse bij tijden een premie dreigt te worden op het ruziemaken, en in elk geval lichtvaardige echtscheidingen in de hand werkt. De Minister zal begrijpen, hoezeer door mij zijn voorstellen met belangstelling worden tegemoetgezien, te meer als hij aandacht wijden zou — wat door mij zeer op prijs gesteld wordt — aan het procederen der Statenlozen, binnen onze grenzen aanwezig. Heeft de Minister zich er wijders rekenschap van gegeven, hoe middenstanders, hoe mensen van bescheiden vaste inkomens bijna niet een procedure kunnen bekostigen, als er vaak f 600 voor een zaak in 2, f 900 voor een zaak in 3 instanties uitgevochten, gevraagd wordt en deze declaraties niet dadelijk onbillijk zijn te noemen?

Even zou ik, in aansluiting op het betoogde, willen vertoeven bij de versnelling van de proceduregang. Natuurlijk draagt de Minister hier weinig of geen verantwoordelijkheid of het moest zijn, dat onze procesregels tot hervorming noopten. Welnu, ik ben in twijfel of dit niet het geval is. Een van de grootste gevaren van heden is, dat Overheid en volk, dat justitie en justitiabelen van elkaar vervreemden. Het hangt af van het arrondissement, binnen hetwelk in eerste instantie vonnis is gewezen, doch er zijn tal van zaken, zo niet het merendeel, waarvoor bij enige ingewikkeldheid, voor 2 instanties op 2½ of 3, met cassatie er bij op 3½ of 4 jaar moet worden gerekend. Strafrechtelijk is de toestand minder verontrustend. Ten overvloede mag worden vermeld, dat er rechtbanken en hoven zijn, die het eindeloze uitstelvragen bemoeilijken, ja onmogelijk maken. Helaas raken soms de getroffen versnellingsmaatregelen weer in onbruik. Waarschijnlijk zal het Zijne Excellentie ter harte gaan, dat er wel een enkele rechtbank is, van wie men tussen eind Mei en begin September geen vonnis op tegenspraak kan krijgen. Over excessen bij rechtsherstel zwijg ik, om het niet te triest te maken. Wat te denken van een zaak, zich voor een Kamer van de Raad voor het Rechtsherstel afspelend, waar in Februari 1950 de pleidooien en getuigenverhooren hebben plaats gevonden, zonder dat tot op heden een uitspraak afkwam? Ik wil graag aannemen, dat de Velsers-affaire en de zaak-Schallenberg bijzondere moeilijkheden in zich bergen; ik stap nog even naar het strafrecht over. Daar staat tegenover, dat Jan Publiek op dergelijke rechtsgedingen zijn aandacht vestigt, naar de behandeling er van zijn waardering voor de rechtsstaat afrondt. Uiteindelijk moet men de eenvoudige, de weinig geschoolde burger blijven aanspreken en ik geloof, dat men zulks te dikwijls vergeet.

Tot nu toe heb ik steeds instemming betuigd. Deze wijkt niet, als de Minister zegt de bestaande voorschriften betreffende sommige vormen van loterij te willen handhaven, waar bij hij zo welwillend is bij de Kamer bekendheid met vogelpiek en rad van avontuur in ruime mate aanwezig te achten. Hetzelfde is het geval wanneer hij handelt over de bestrijding van onwettige activiteit in speelgelegenheden. Niet minder deel ik de mening van Zijne Excellentie ter zake van het verschoningsrecht voor journalisten, in zover althans, dat het nu niet de tijd is, daarover te spreken. Te meer waardeer ik deze terughouding tegenover de verschoning, waar op enkele aan het slot door mij te bespreken punten de Memorie van Antwoord wel enige voorliefde tot verschonende taal aan de dag legt. Ook in het gratie-beleid, dat gevolgd werd, kan ik mij vinden, al zou ik de richtlijnen voor begenadiging uitgezet, niet hebben gepubliceerd. Immers, gratie, niet als gunstbetoon of verleend om politieke redenen, doch tot wegneming van onbillijkheid in de toepassing der wet, laat zich niet onder regels vangen: de gratie is naar haar aard incidenteel. Tegen modernisering der griffies kan geen zinnig mens bezwaren opperen, of het moest zijn, dat, in verscherping van oorspronkelijke plannen, nu ook blijkbaar naar typende griffiers wordt omgezien. De weg naar een stenograferende President van de Hoge Raad kan van hieruit niet lang meer zijn, maar zal zeker tot een zeer beperkte keuze dwingen.

Er zijn punten, te welker aanzien ik mij het oordeel voorbehoud. Ik denk aan het ontwerp-Pitlo, dat zulk een merkwaardig wedervaren heeft. Men wordt hier onwillekeurig bepaald bij de bekende Engelse liberale Staatsman Roseberry, voor spoediger als winnaar van de Derby dan als premier, van wie zijn volgelingen achtereenvolgens moeten hebben gezegd: eerst: „wanneer zou hij komen?” daarna: „och, dat hij kwame”, tenslotte: „och, dat hij gekomen ware”. Onder alle omstandigheden schijnt mij de keuze van de bewindsman, wat hij nu doen zal, moeilijk. Met het aanvankelijk ontwerp was men, wellicht ook door de samenstelling van de commissie, die slechts één in 1871 geborene, overigens zeer levenskrachtige notaris telde, niet gelukkig. Hoe men de zaak ook wendt of keert, een aanvankelijk op 7,61 pct. bepaald percentage van het bruto inkomen, te betalen voor een deel aan op deze

Diepenhorst

manier gratis pensioen ontvangende, nogal eens zeer bemiddelde oude notarissen, voor een deel aan weldra afscheid nemende bedaagde notarissen en dan pas aan hen, die ook de bijdrage hadden gestort, was stellig te veel geveerd. Of het nu wenselijk zal zijn naar de bezettingsmaatregel: aftreden op het 75ste levensjaar met desnoods 2 jaar uitstel, te grijpen, dan wel in arren moede de 70-jarige leeftijdsgrens te aanvaarden, zal te zijner tijd moeten beoordeeld worden, of de Minister zou in zee moeten gaan met het ontwerp van de Broederschap der candidaat-notarissen dan wel met een wat gewijzigd ontwerp-Pitlo. De materie is werkelijk even epineus als sommige uit testament voorspruitende geschillen!

Ietwat behoedzaam sta ik tegenover de Friese kwestie. De Minister wil, en vanzelfsprekend moet men hem daarin bijvallen, het rapport van de commissie-Kingsma-Boltjes afwachten. Niettemin zou ik nu reeds willen waarschuwen tegen een mogelijk te beperkte behandeling van deze zaak. Het komt niet in mij op, het afzonderlijk bestaansrecht van een Friese taal te ontkennen. Ik heb respect voor alle zucht om eigen locale zaak, zeden en gewoonten hoog te houden. Ik koester ontzag voor de ijver en het doorzettingsvermogen van de mannen der Friese beweging, en in waardering voor Friesland wens ik bij geen lid van deze Kamer, zelfs niet bij de geachte afgevaardigde de heer Algra, achter te staan. Evenwel, wanneer de eed in het Fries onverbreekelijk wordt verbonden aan het Fries in school, Kerk en rechtszaal, gelijk dit in het „Nederlands Juristenblad” van 7 Februari 1953 zeer nadrukkelijk door de hoogleraar Fokkema werd gesteld, dan wens ik een volledig debat over de vraag, of men Friesland volstrekt tweetalig zal maken, terwijl het dit voorheen niet was. Ook de positie van het Saksisch moet in dit geval, om billijk te blijven, worden gezien. Tevens is een onderzoek vereist in hoever alle geuite verlangens onder de Friese bevolking zelf leven. Schijn noch schaduw van twijfel besta er over, dat gerechtvaardigde eisen op een snelle vervulling moeten kunnen rekenen; dat ook redelijke consciëntiebezwaren worden ontzien. Hoe echter, als een Fries door zijn geweten — men zie de Nederlandse Jurisprudentie 1951, 432 — weerhouden wordt om mee te werken aan een opgave, dat hij niet de Friese, maar de Nederlandse nationaliteit bezit? Het rapport-Kingsma-Boltjes zal voor lastige beslissingen plaatsen. Het komt mij overdreven voor, maar reeds heeft men er volkomen ernstig op gewezen — in het „Nederlands Juristenblad” 1952, 802 en v. —, hoe het Fries in de rechtszaal tot gevolg zal hebben, dat partijen, getuigen, deskundigen, verdachten, advocaten, procureurs, deurwaarders, de leden der gerechten in Friesland en de aangrenzende gerechtshoven, dat ook de Hoge Raad het Fries machtig behoren te zijn. Ter verkrijging van een evenwichtige beraadslaging te gelegener tijd vermeld ik dit alles.

Even voorzichtig zou ik willen zijn met het politievraagstuk, ofschoon ik vol hoop ben, dat de Minister, gelet op de omstandigheden, het best mogelijke zal bereiken. Het is nu eenmaal, of men het prettig vindt of niet, duidelijk gebleken, dat principiële overeenstemming van alle of van het merendeel der betrokkenen in de nabije toekomst ondenkbaar is. Ieder kan te zijnen gunste heel wat aanvoeren uit historie, leerstellig staatsrecht en huidige praktijk. Niet eerst in de laatste jaren, ook van 1814 tot 1842 is de verhouding tussen de Departementen van Binnenlandse Zaken en Justitie delicaat geweest. Zou men nog verder willen terugtreden in de geschiedenis, dan kan de merkwaardige ontdekking worden gedaan — die uiteraard voor het heden geen betekenis bezit —, dat de steden haar politiebevoegdheid op de hoge Overheid hebben veroverd. Wij hebben ondertussen met vandaag te maken, en metterdaad belooft de door de Minister bepaalde koers praktische verbetering, waar én uit het rapport van de commissie-Langemeyer én uit de bespreking daarvan, het zoveel hoofden zoveel zinnen bleek. Eensgezindheid bestaat daarover, dat een volledige terugkeer tot de oude gemeentepolitie uitgesloten is, hoe aantrekkelijk het beeld moge zijn van de burgemeester, die zijn veldwachter, ter bezuiniging op de gemeentefinanciën, het door

hem in Indië als resident gedragen uniform laat afdragen in de publieke uitoefening der bediening. De wijziging der Gemeentewet in 1931 had trouwens alreeds de gelegenheid tot ingrijpende verandering voor de kleine gemeenten geschapen. Naar ik meen, begeert men nergens de situatie van vóór 1940 terug, toen er voorwaar heel weinig onderlinge band op dit stuk tussen onze vaderlandse gemeenten bestond. Het grote twistpunt vormt de positie van de burgemeester. Zelfs zij, die de Rijkspolitiezorg en deswege ook het Rijkspolitie-apparaat in het middelpunt plaatsen, hebben begrip getoond voor de hoofden der gemeenten. Allerbedenkeliĳkst is geweest — ik druk mij bijzonder mild uit — de uitvaardiging van het Politiebesluit van 8 November 1945, vlak voor het bijeenkomen der Staten-Generaal; er is uit den treure op gehamerd. Tot overmaat van ramp liet men na, de tegenstrijdigheden tussen dit Politiebesluit en de Gemeentewet op te heffen. Hier zet mijn aarzeling in. Ik juich het toe, dat de Minister onderscheiden wil in de politietaken tussen handhaving der openbare orde en rust enerzijds en het opsporen en voorkomen van strafbare feiten anderzijds; dat hij een nauw contact tussen burgemeester en Rijkspolitie wenselijk acht, dat dus in de toekomst niet meer met reden van „clownerie” zal worden gesproken, als het de beoordeling van dit noodzakelijk verkeer bevorderende voorschriften betreft. Maar hoe zal de Minister, hoe zal deze Minister — want het raakt ook zijn ambtgenoot op het Departement van Binnenlandse Zaken — de aanwezige disharmonie tussen Gemeentewet en Politiebesluit opheffen? Zelfs wanneer men zich bij de huidige stand van zaken vrijmaakt — en naar mijn mening behoort dit te geschieden — van de theoretische problemen, blijft de eis klemmen van wat ik legale waarachtigheid zou willen noemen; oneffenheid, discrepantie tussen wet en Koninklijk besluit mag een Minister niet gedogen en dit te minder op het stuk der politie, die toch voor de naleving der wetten mede te waken heeft. Men komt anders in de verleiding een vermaan: „Justitie, verbeter u zelf”, ten gehore te brengen.

Uitvoerig heeft de Minister bij het gevangeniswezen, en met name bij de geestelijke verzorging, stilgestaan. Sedert Breda trekt de behandeling in de gestichten, sedert de vragen, door magister Stokman aan Minister Staf gericht — jammer genoeg niet vanaf het ogenblik, dat de heer Schipper voor enige jaren de kwestie bij de D.U.W.-kampen aan de orde stelde —, de geestelijke bearbeiding door humanisten nieuwe belangstelling. Men vraag — en terecht — als grondslag van ons gevangeniswezen veiligheid. Aan oproeren zoals in Amerika, die op een vergelijk, mede bestaande in het verschaffen van roomijs aan de gevangenen, uitloopen, hebben wij geen behoefte. Hiernevens is ook de Minister overtuigd van het belang, dat er onder het gevangenispersoneel een frisse geest leeft. Ik veroorloof mij de vraag, of, op dit ogenblik, niet te uitsluitend de veiligheid in ere is. Uit de pers vernam men van moeilijkheden, waarop predikanten en aalmoezeniers bij hun werk stuitten, als gevolg van een plots veel strengere aanpak. Wij mogen ons gebrek aan financiën niet als voorwendsel gebruiken om geen, niet slechts volstrekt beveiligde, maar tevens ook aan alle redelijke eisen ruim voldoende verblijfplaatsen zo nodig te stichten. Wij zijn hier door het voorgeslacht met onze parapluie-gevangenen, ik zou ook zeggen met onze krententuin, niet bewelddadigd, niet in een knollentuin gekomen. Nederland dient een centraal vrouwen-gesticht te bezitten, ja, maar niet minder een modern, geheel gesloten openluchtgevangenis voor de ernstigste delinquenten, een inrichting, die geen ontsnappingskansen biedt, maar wel een volop menswaardige bewegingsvrijheid in menselijkerwijs gesproken ondoorbreekbare beslotenheid verzekert. Wij zijn, misschien niet in vergelijking tot andere landen, echter zeker gemeten aan juridisch zedelijke maatstaven, veel kwetsbaarder of, scherper uitgedrukt, wij zijn aanzienlijk meer laakbaar dan als regel wordt toegegeven.

Wat de geestelijke verzorging betreft, wellicht doet het de Minister genoeg te vernemen, dat deze voorheen eveneens moeilijkheden baarde. Op het einde der 18de eeuw bezat het

Diepenhorst

Alkmaarse tuchthuis een geestelijk verzorger in de persoon van vader Hark, predikant, ziekentrooster en keurslijfmaker, in één persoon verenigd. Deze had, naar de Groningse hoogleraar Domela Nieuwenhuis, een bekend rechtsgeleerde, meedeelt, van de regenten een wenk gekregen de tuchtelingen de les te lezen, daar zij geweigerd hadden grauwe erwten te eten. Hij moet toen, naar Domela Nieuwenhuis hoorde van zijn grootvader, die oorgetuige was — en een betrouwbare oorgetuige, wjl later hoogleraar in de bespiegelende wijsbegeerte —, het volgende hebben uitgeschreeuwd tijdens zijn predikatie:

„Doemelingen, hellewichten! Lust gij niet deze gave Gods, de kostelijke grauwe erwten, dan verdient gij, dat de duivel u gloeiende erwten in de gal jaagt, als gij in de hel komt.”

Kiesheidshalve laat ik het vervolg rusten — de nieuwsgierigen kunnen het vinden in het Tijdschrift voor Strafrecht V, 392 — en stel slechts vast, dat het terrein vol is van voetangels en klemmen. Dat kan eigenlijk niet anders, want de Staat heeft hier rechtstreeks bemoeienis met het geestelijk leven, met de godsdienstige waarheid. De gelijkheidsstaat bepaalt of erkent, wat hij als waar aanvaardt, bij meerderheid van de stemmen, althans hij doet zulks ongeveer in aansluiting op de in verleden en heden gebleken grootste gemene deler-overtuiging zijner onderdanen. Daarbij is ten aanzien van de commuun menselijke goederen nog een grote mate van eenheid te bereiken: zo in deze kwestie ten aanzien van vrijheid van geweten en vrijheid van godsdienst. Op het erf van de godsdienst zijn echter leugen en waarheid wel zeer fel tegenover elkaar gekant. Wat zal de Staat tegenover de waarheidsvraag, wat zal de in zijn instellingen en naar de inslag zijner bevolking veelszins Christelijke Nederlandse Staat tegenover humanisme of mohammedanisme stellen? Het is stellig duidelijk, hoe hachelijk hier voor hen, die de waarheid voor absoluut houden, die ten diepste geen waarheid buiten God en Zijn openbaring kennen, de keuze zou zijn, konden zij niet voor ogen houden ten eerste, dat de taak van de Staat ten opzichte van de godsdienstige waarheid voor alles gelegen is in het wegnemen van belemmeringen, en ten tweede, dat pressie en religieus zedelijke bepaling ener verantwoorde persoonlijke houding zich slecht met elkaar verdragen.

De nieuwe, weldra in te voeren Beginselenwet spreekt, anders dan de nog van kracht zijnde, over geestelijke, niet over godsdienstige verzorging. Dit betekent in zover een nadeel, dat de humanistische geestelijke verzorging niet duidelijk ten opzichte van de Christelijke, wjl zuiver godsdienstige verzorging, kan worden onderscheiden. Daar staat tegenover, dat ook mohammedaanse zielzorg onder godsdienstige zorg te begrijpen is, tenzij men met godsdienstig Christelijk godsdienstig zou willen aangeven, wat natuurlijk een mogelijkheid vormt. Het schijnt inmiddels het verstandigst, zich bij de gekozen formulering en daaraan verbonden uitleg neer te leggen om zich vervolgens tot de voorhanden kwesties te beperken. De houding moet worden bepaald, die tegenover het Humanistisch Verbond en de verzorging van gevangenen door dat verbond zij in te nemen. Het verbond is geen Kerk en wil dit niet zijn. Het is, niet slechts gelet op afschuwelijke uitlatingen, maar uitsluitend geoordeeld naar de grondslag, onchristelijk en vanuit een bepaald gezichtspunt gezien zelfs antichristelijk, waarbij mag worden vastgesteld, dat sommige humanisten voor zich persoonlijk anders oordelen. Wij hebben in dit verbond vóór ons een organisatie, die, op geen stukken na representatief voor buitenkerkelijk Nederland, de humaniteit, de menselijkheid, wil verdiepen en verdedigen en uit dien hoofde geestelijke verzorging voor zich opeist. Het is buiten kijf de bedoeling van de wetgever geweest — men raadplege de Memorie van Toelichting op artikel 40, lid 2, der nieuwe Beginselenwet — om humanistische geestelijke verzorgers toe te laten bij gedetineerden, die daar prijs op stellen. Maar op dit punt beginnen de moeilijkheden pas goed. De Kerken voelen zich voor alle mensen verantwoordelijk; zij hebben

een zendingstaak, haar van Godswege opgelegd. Hoe staat het met de roeping van organisaties als het Humanistisch Verbond en in welk opzicht kan met deze „roeping” door een Christelijke Overheid worden gerekend? Waarschijnlijk is het gelukkig, dat de praktijk weinig zorgen geeft. Als er gevangenen zijn, die tijdens hun opsluiting toenadering tot het humanisme willen zoeken, kan men dit naar mijn overtuiging uit hoofde der geestelijke vrijheid toestaan. Propaganda van humanisten onder buitenkerkelijke gevangenen — ze is denkbaar — behoort te worden verboden. Propaganda onder kerkelijken acht ik een casus non dabilis. Wanneer zij mocht voorkomen, is het duidelijk, wat er te doen valt. Terecht is de Minister voornemens om de commissie van advies, die hij benoemde, te subsidiëren en verder is hier in verband met het geringe aantal humanistische gedetineerden voor de praktijk toch eigenlijk heel weinig problematiek.

Door mij is wat misprijzend gewaagd van de soms verschonende toon der Memorie van Toelichting. De Minister zegt — ik kom eerst met een voorbeeld, dat mij weinig stof geeft —, dat het Rijksobservatiehuis voor jongens in een geschikt gebouw — al preferiert hij een beter, maar wie doet dat niet — is ondergebracht, en dat hem nimmer van moeilijkheden ter zake van het verkeer tussen Departement en Rijksopvoedingsinrichtingen is gebleken. Indien de Minister niet overbezet was, zou ik hem uitnodigen eens, door een verblijf van, zeg een week, in Zeist — de parel van het Sticht — zich er van te overtuigen, hoe ongunstig het gebouw gelegen, hoe ongelukkig het ingedeeld is. Met weinig terrein, vlak aan een drukke verkeersweg, samengesteld uit holle gangen en nooit gezellig te maken vertrekken, moet het óók kleine jongens, bijna zou ik zeggen kleuters, tot rust brengen. Het is een vrijwel open gesticht, maar wie komt met bushalten vrijwel voor de deur en om de 30 seconden langssnellende auto's niet in de verzoeking om zoals de technische uitdrukking luidt, de kuit te nemen? Naar mijn op een ervaring — het moge dan zijn als buitenstaander — van vele jaren gegronde mening laat de verhouding tussen Departement en een enkel Rijksopvoedingsgesticht beslist enigermate te wensen over. Het is niet gemakkelijk, zich een beeld te vormen. Het vrijuit klagen is voor sommigen een moeilijk ding. Desondanks ben ik van oordeel, dat den Haag soms iets te straf zich gelden laat en dat zulks ongunstige gevolgen heeft voor een ondankbare, maar mooie arbeid.

Thans ben ik genaderd tot het laatste onderwerp, dat ik wilde aanroeren, en dat mij enigszins in de oppositie tegenover de Minister brengt, die ik, tenzij hij mij van ongelijk overtuigt, op dit punt onvoorwaardelijk afval en van wie ik de manier, waarop hij zijn departementaal beleid dekt, moeilijk kan goedkeuren: ik doel op de kwestie of Nederland in genoegzame mate aan vluchtelingen asyl verleent. Herhaaldelijk heb ik teruggesproken op onze pretentie, rechtsstaat te zijn. Het doet mij leed, als ik met betrekking tot onze houding tegenover hen, die bij ons, met verlaten van hun geboortegrond, heul zoeken, moet verklaren, dat wij zeer ernstig falen. De Memorie van Antwoord wekt de indruk, dat Nederland ruimschoots, en deswege ook tot tevredenheid van Minister en Departement, zijn plichten nakomt. De werkelijkheid is, dat wij in de eerste jaren na de oorlog enkele groepen hebben toegelaten, nadat een zekere reserve van Justitie door andere Departementen gebroken was. Slechts een in verhouding tot de vergelijkbare Europese naties gering aantal heeft Nederland ten gevolge van dit getalm, opgenomen, en daarna triumfeerde de oude starheid. Het is troosteloos, aldus beschouwd, wanneer de Minister zegt: „Nog steeds wordt op deze weg voortgegaan”, hoewel hij het zelf in genereuze zin bedoelt, een bedoeling door de feiten weersproken. Wanneer hij het vervolgens heeft over vreemdelingen, wie het wordt toegestaan zich in ons land te vestigen, slaat dit wellicht op gelukkige toelatingen zo van individuele Tsjechen, in 1948 ons land binnengekomen, die op een bezoek-visum kwamen en over wie het verhaal gaat, dat men toch gepoogd heeft enkele

Diepenhorst

van hen te slijten. Het slaat naar mijn mening niet op de 50 gedurende de laatste 2½ jaar in ons land aangekomen Polen, die praktisch, ben ik goed ingelicht, nooit een verblijfsvergunning hebben gehad. De Memorie van Antwoord veronachtzaamt totaal, dat vluchtelingen, die onze Oostgrens overschrijden, aanstonds worden geweerd op grond van de grensbewakingscirculaire no. 6: zij hebben geen visum, en men vindt dat ze, wanneer het Polen, Tsjechen, Hongaren betreft, in Duitsland reeds in veiligheid zijn. Andere landen, zo België en Frankrijk, betrachten groter inschikkelijkheid en beschouwen zich, bij snelle doorreis van Duitsland, als een eerste land van asyl. De groep vluchtelingen, welke Nederland rechtstreeks uit den vreemde bereikt, wordt onbeperkt in detentie gehouden; met hen bemoeit zich een menigte van instanties: politie, Rijksvreemdelingendienst, marechaussee, procureur-generaal, Binnenlandse Veiligheidsdienst, Buitenlandse inlichtingendienst. Desondanks is dit onderzoek in veel opzichten ondoeltreffend en bijna altijd eindeloos, wat te meer opvalt als men bedenkt, dat de Engelsen in de tweede wereldoorlog aan 6 weken informatie voldoende hadden. Het is waar, de Minister drukt zich in deze Memorie minder sterk uit dan in de Tweede Kamer, toen hij op 21 November 1952 in wezen 100 pct. zekerheid verlangde, dat iemand als vluchteling bona fide was, een zekerheid, welke naar ik meen niet te verkrijgen is.

Ik weet, dat er op het eerste horen nogal zwaarwichtige gronden voor een zeer gereserveerde houding aanwezig zijn. Er kunnen potentiële spionnen het land binnenkomen; er dreigt ongewenste infiltratie; Nederland heeft een uiterst beperkt vermogen om vluchtelingen op te nemen; wij worden het luikekerland van Europa. Verder is er ons recht, dat in de eerste plaats vreemdelingen, geen vluchtelingen, kent, welke laatsten als zodanig slechts in een niet geheel aangepaste circulaire voorkomen, te weten 4 A: Verblijf in Nederland van vluchtelingen en verplaatste personen: ze is evenwel verouderd, niet aangepast aan de omstandigheden, gelijk ik zeide. Men is bereid te erkennen, dat wij legaal niet geheel bijgewerkt zijn: onze gedeeltelijk buiten werking gestelde Vreemdelingenwet is van 1849; de Vreemdelingenwet van 1918 slaat, evenals het van dat jaar daterend vreemdelingenreglement, op de toenmalige omstandigheden. De Grensbewakingswet van 1920, in 1925 en 1939 gewijzigd, en het daarmee verband houdende Koninklijk besluit van 1 Juli 1939 willen echter de grenzen sluiten zonder aanstonds aan vluchtelingen aandacht te besteden, en wat geschreven staat, staat geschreven.

Volgens mij heeft men hier andere overwegingen te laten gelden. Met welk recht neemt Nederland zijn aandeel in de ontreding van Europa, door de grote deportaties achter het IJzeren Gordijn teweeggebracht, niet op zich? Het is schromelijk onbillijk een paspoort met visum te eisen van hen, die have en goed verzaakt, omdat hun de drang naar vrijheid te machtig werd. Er bestaat nu eenmaal een ingrijpend verschil tussen vreemdeling en vluchteling. Wie uit Siberië in Nederland vrijheid zoekt, mag als regel niet blijven: wie een zakenbezoek brengt en dus papieren bezit, maakt een redelijke kans, en — ik merk het met genoegen op — als gevestigd vreemdeling behoeft hij niet te klagen. De bij een ruimere toelating van réfugiés ongetwijfeld aanwezige gevaren mogen niet worden opgeschreefd. Spionnen bevinden zich onder alle soorten mensen, die over de grenzen komen. Zij zullen ook wel onder de vluchtelingen aanwezig zijn, echter zeker niet in de eerste plaats, want de Nederlandse taal — nog gezweven van het Fries — vormt een ernstige belemmering. Een bekwaam geleid onderzoek zal bovendien het bedrog meestal kunnen ontmaskeren. Voor een grote toevloed van vluchtelingen koestert men niet de minste bezorgdheid: de stroom trekt zuidelijker, en wie hier kwamen, deden dit vanwege een zich toevallig openende reisgelegenheid. Van de via Duitsland, dus niet rechtstreeks naar ons land gekomen, worde daarom lankmoedigheid betracht tegenover hen, die een snelle doorreis maakten en de gelegenheid moesten ontvangen om hier hun emigratie

Diepenhorst c. a.

te verzorgen. Wie in Duitsland asyl heeft genoten, valt als regel af. Wij bewonen een dichtbevolkt land, maar enkele honderden vluchtelingen kunnen onmogelijk van doorslaggevende betekenis zijn. Ik ontken in genen dele, dat het toegepaste stelsel zich stut op het Bewakingsvoorschrift 1946, artikel 3 en 4. Waartoe echter, als een geldend recht te kort schiet, geen nieuwe regeling getroffen? Uit welken hoofde onbarmhartig gehandeld?

Wij zijn werkelijk bezig ons een slechte naam in Europa te verwerven. Naar alle kanten schieten wij hier te kort. Een vluchteling vindt ten onzent, tenzij een gezaghebbend persoon zich over hem ontfermt, weinig recht. Geen onafhankelijke instantie beoordeelt zijn geval. Vaak onvolledige en vage rapporten zoeken, als de machinerie gaat werken, de weg naar omhoog en werpen soms een geheel verkeerd licht op de betrokkene. Wij hebben wel ondertekend, niet geratificeerd nog, de conventie van 28 Juli 1951, die de minimumrechten der vluchtelingen wil vastleggen, zonder dat wij, anders dan België, in de eerste verte aan de geest dezer conventie, wat de binnenkomst aangaat, toe zijn, waarbij ik het niet waag te beslissen, of zij voldoende is. Het genabuurde België houdt in artikel 4 B van zijn wet op de vreemdelingen van 28 Maart 1952 uitgesproken rekening met vluchtelingen en biedt hun bij dreigende uitzetting een extra-bescherming in artikel 4 C, door het advies te verlangen van een ook verder optredende Commissie voor Vreemdelingen. Ten overvloede zij vermeld, dat, volgens kenners, de praktijk in België nog milder is dan de wet, die zich ook tot straffe hantering der bepalingen zou lenen. De detentie belooft in België ten hoogste 1 maand en de vluchtelingen kregen, om hun status waar te maken, een „sauf conduit” voor 2 maanden, weldra vervangen door een „Certificat d'immatriculation”, geldig gedurende 90 dagen. Ook de Franse regeling is beslist aanzienlijk coulanter. Als iemand de blik zou willen wenden van Europa naar het ongetwijfeld eveneens strenge Amerika, bedenke hij, hoe geheel uitzonderlijk de positie der Verenigde Staten is.

Boven afkeuren en gispn verdient het leveren van een positieve bijdrage de voorkeur. Het moet voor de Minister gemakkelijk zijn om, niet op „enigszins korte termijn”, maar zo spoedig mogelijk een wet te ontwerpen, die de vluchtelingen licht uit de vreemdelingen en die voorschriften voor hun binnenkomst bevat. Men kan deze bepalingen speciaal laten slaan op hen, die van achter het IJzeren Gordijn tot ons komen, waarbij wij, gelijk andere wetgevingen dit doen, verschil kunnen maken tussen rechtstreekse vluchtelingen en transitovluchtelingen, waarvan een afzonderlijke groep vormen zij, die geen snelle vrijwel ononderbroken reis door andere landen hebben gemaakt om Nederland te bereiken. Zolang deze wet niet van kracht is geworden, kan men met circulaire, ook voorheen zeer vrijmoedig gehanteerd, veel bereiken. Interessant is tenminste, althans voor zover ik het beoordelen kan, het Bewakingsvoorschrift 1946, artikel 3, dat de artikelen 1—4 der Vreemdelingenwet van 1849 buiten werking stelt. Tevens is het goed zich voor ogen te houden, dat een gebrekkige praktijk, een onverantwoorde toepassing, de uitnemendste wet met lamheid slaat.

Mijnheer de Voorzitter! De oude Grieken kenden de spreuk: Mēden agan, wat in goed Nederlands zeggen wij: Hoed u voor overdrijving. Voor te heftige kritiek ben ik bij uitstek beducht. Daarom vestig ik er de nadruk op, dat tussen de Minister en mij ten opzichte van het leeuwendeel der aangeroepte kwesties aanmerkelijke overeenkomstigheid van inzichten aanwezig is. Mocht Zijne Excellentie in het laatste gedeelte van mijn betoog, waar ik een weg ter ontkoming in het vluchtelingenlabyrint aanwees, mij willen volgen, dan zal ik gaarne § 7 van de Memorie van Antwoord vergeten, omdat in dat geval de viva vox van de bewindsman tegenover de littera scripta praevalceert.

De heer Witterman: Mijnheer de Voorzitter! Dit is de eerste begroting, die deze Minister in onze Kamer verdedigt, en daar-